

Spis treści

Wprowadzenie	9
 część I. Społeczne wytwarzanie przestrzeni – zagadnienia podstawowe	
ROZDZIAŁ 1. Podmioty wytwarzania przestrzeni społecznej	21
1.1. Człowiek jako istota wielowymiarowa	22
1.2. Zbiorowości społeczne jako podmioty wytwarzania przestrzeni	28
1.2.1. Rodzina	29
1.2.2. Społeczności lokalne	31
1.2.3. Społeczeństwo	33
Pytania i problemy do rozważenia	37
ROZDZIAŁ 2. Narzędzia społecznego wytwarzania przestrzeni	38
2.1. Planowanie społeczne i przestrzenne	38
2.1.1. Istota i cele planowania urbanistycznego	39
2.1.2. Kontekst społeczny i polityczny a planowanie i kształtowanie przestrzeni	41
2.1.3. Społeczne treści lokalnych planów przestrzennych	45
2.2. Gospodarowanie przestrzenią	48
2.2.1. Wzory gospodarowania przestrzenią	49
2.2.2. Degradacja i odzyskiwanie przestrzeni	51
Pytania i problemy do rozważenia	55
ROZDZIAŁ 3. Społeczne funkcje architektury	56
3.1. Ochronna i organizacyjna funkcja architektury	58
3.2. Architektura w budowaniu tożsamości zbiorowej	60
3.3. Prestiżowa funkcja architektury	62
3.4. Funkcje architektury w organizowaniu przestrzeni i zachowań przestrzennych	66
3.5. Artystyczna funkcja architektury	68
3.6. Architektura jako towar	70
Pytania i problemy do rozważenia	71

część II. Procesy zachodzące w społeczeństwie i ich przestrzenne odwzorowania

ROZDZIAŁ 4. Relacje między człowiekiem a przestrzenią	75
4.1. Poznawanie i waloryzacja przestrzeni	76
4.2. Użytkowanie i kreowanie przestrzeni	81
4.3. Przestrzeń jako scena życia społeczno-kulturowego, gospodarczego i politycznego	86
4.3.1. Środowisko przestrzenno-społeczne – teatr życia społecznego	87
4.3.2. Znaczenie terytorium dla kształtowania się więzi i poczucia tożsamości grupowej	90
4.3.3. Znaczenie organizacji przestrzeni dla kształtowania postaw	94
Pytania i problemy do rozważenia	96
ROZDZIAŁ 5. Uwarunkowania organizacji przestrzeni	97
5.1. Determinanty geograficzne	97
5.2. Znaczenie czynników demograficznych	100
5.3. Uwarunkowania techniczne i technologiczne	101
5.4. Uwarunkowania gospodarcze	105
5.5. Uwarunkowania społeczno-polityczne	108
Pytania i problemy do rozważenia	113
ROZDZIAŁ 6. Cele i potrzeby społeczne w gospodarowaniu przestrzenią	114
6.1. Definiowanie celów społecznych	114
6.2. Cele rozwojowe dla Polski w Narodowym Planie Rozwoju 2007–2013	116
6.3. Cele rozwojowe a gospodarowanie przestrzenią	118
6.4. Potrzeby i oczekiwania indywidualne i zbiorowe. Możliwości ich zaspokajania we współczesnej Polsce	120
6.4.1. Socjologiczne ujęcie potrzeb	122
6.4.2. Przemiany potrzeb	124
6.4.3. Zaspokajanie potrzeb a sposoby organizowania przestrzeni	126
Pytania i problemy do rozważenia	130

część III. Przemiany społeczne i kulturowe we współczesnej Polsce

ROZDZIAŁ 7. Społeczeństwo polskie w procesie zmian	133
7.1. Przemiany mikrospołeczne	133
7.1.1. Przemiany rodziny	134
7.1.2. Przemiany interakcji w małych grupach	137
7.2. Tendencje do zmian w strukturach średniego poziomu. Społeczności lokalne	141
7.2.1. Przemiany społeczności wiejskich	141
7.2.2. Miasto polskie w okresie transformacji	146
7.3. Procesy przemian na poziomie makrospołecznym	152
7.3.1. Przemiany struktur społecznych w Polsce. Dawne i nowe wzory nierówności społecznej	152
7.3.2. Procesy urbanizacji we współczesnej Polsce	160
7.3.3. Kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego	162
7.3.4. Tworzenie się społeczeństwa informacyjnego	167
Pytania i problemy do rozważenia	172

ROZDZIAŁ 8. Przemiany kultury w Polsce współczesnej. Najważniejsze tendencje	174
8.1. Kultura i jej społeczne funkcje	175
8.2. Historyczna zmienność elementów kultury: przemiany wartości, ideałów kulturowych i systemów normatywnych	180
8.3. Zróżnicowanie stylów życia	186
8.4. Kierunki przemian we współczesnej kulturze polskiej	190
Pytania i problemy do rozważenia	195

część IV. Przeszłość i „nowe otwarcie” gospodarki przestrzennej

ROZDZIAŁ 9. Społeczno-kulturowe efekty gospodarowania przestrzenią w Polsce	199
9.1. Krajobraz kulturowy jako efekt działań człowieka. Typy krajobrazu kulturowego. Harmonia i nieład	199
9.2. Krajobrazy kulturowe współczesnej Polski. Cechy charakterystyczne. Dylematy. Konflikty	206
9.3. Ważność respektowania zasad równoważenia rozwoju i zachowywania tożsamości kulturowej na poziomie lokalnym i regionalnym	216
9.3.1. Koncepcje rozwoju zrównoważonego	217
9.3.2. Problemy rozwoju zrównoważonego w skali regionalnej	221
9.3.3. Strategia realizowania celów rozwoju zrównoważonego	223
Pytania i problemy do rozważenia	226

ROZDZIAŁ 10. Kierunki i perspektywy rozwoju polskiej gospodarki przestrzennej w kontekście jednoczącej się Europy	227
10.1. Wyzwania i zagrożenia gospodarowania przestrzenią we współczesnej Polsce	229
10.1.1. Charakter układu osadniczego w Polsce i jego znaczenie dla gospodarki przestrzennej	230
10.1.2. Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako problem	231
10.1.3. Niszczenie krajobrazu i próby przeciwdziałania mu	232
10.1.4. Metropolizacja przestrzeni	234
10.1.5. Obszary „problemowe” w polskiej przestrzeni	237
10.2. Współczesna przestrzeń Polski w kontekście europejskim	239
Pytania i problemy do rozważenia	243

Uwagi końcowe	244
Literatura	246
Indeks	257